

Lektionsplanering Gustav Vasa del 1

Sten Stures kamp - slutet på Kalmarunionen – Gustav Vasas uppväxt

Börja lektionen med en tidslinje: Rita upp epoker och repetera historien bakåt

- Äldre medeltid (1050–1250) Olika ätter – den erikska ätten och den Sverkerska ätten slåss om Sverige
- Folkungatiden (1250–1389) Bjälboätten och Folkungaätten är sentida benämningar på en medeltida svensk släkt, som länge tillhörde den svenska makteliten, med centrum i Östergötland och på gården Bjälbo i Östergötland
- Unionstiden (1389–1521) Drottning Margareta skapar en nordisk union under Danmarks ledning
- Äldre vasatiden (1521–1611) Vasasläkten blir kungar i Sverige

Ord att förklara: Se slutet av lektionsplaneringen.

Diskussionsfrågor

1. Varför tror du att unionen fick problem med tiden?

Svar: På den här tiden fanns inga snabba kommunikationer – inga telefoner, ingen mail, ingen reguljär brevgång. Utan det behövdes lojala fogdar, etc. Makten var långt borta. Lokala släkter blev mäktiga.

2. Vad var en Riksföreståndare?
Vem var det i filmen ?

Svar: Det var den danska kungens utsedda ledare i Sverige. Den titeln hade Sten Sture den yngre.

Segrarnas historia och källkritik

Genom historien har det nästan alltid varit segrarnas historia som förts vidare. När det gäller historieskrivandet om Gustav Vasa finns det två källor. Den ena är Gustav Vasas öden och äventyr i Dalarna som berättar om Gustav Vasas tid i Dalarna under åren 1520–1521. Den bygger på sägner och är skriven långt efter Gustav dött.

En annan källa är Biskop Peder Svarts krönika. Den är väldigt ”snäll” och hyllande mot Gustav – och man tror att Gustav Vasa själv dikterade för Biskop Svart vad han skulle skriva. Myten och historien om Gustav har ju levt vidare.

3. Varför hade Sten Sture tagit sig namnet "Sture".

Svar: Sten Sture den äldre hade även han varit mot unionen. Han hade besegrat Kristian den I på Brunkebergsåsen. Sten Sture natt och dag var avlägset släkt med Sten Sture den äldre och genom att ta sig namnet Sture stärkte han sitt "varumärke" genom att förknippas till Sten Sture den äldre som var populär bland bönderna.

4. Gustav Vasa växte upp under Kalmarunionen. Berätta om honom. Vilken bakgrund hade han? Familj? Utbildning?

5. Vem var Gustav Trolle? Varför ogillade han Sten Sture den yngre?

Svar: Gustav Trolle var lojal mot unionen och den danska kungen Kristian den II. Sten Sture den yngre, var rädd att Gustav Trolle skulle få över adelsmän på sin sida.

Han belägrade Trolles slott, och rev det. Sten Sture d.y och andra adelsfamiljer avsatte även Gustav Trolle som ärkebiskop. Det här gjorde Trolle rasande och han skulle hämnas.

6. Krig utbröt mellan Kristian II och Sten Sture den yngre. Vid förhandlingarna krävde Kristian en gisslan för att förhandla. Vem lämnades som gisslan och vad hände med honom?

Svar: Det var Gustav Vasa som var gisslan. Kung Kristian den II vägrade förhandla och förde gisslan till Köpenhamn. Gustav lyckades rymma från Danmark.

7. Ett nytt slag stod vid Åsunden nära Ulricehamn. Vad hände då?

Svar: Sten Sture den yngre sårades och dog. Kristian lovade alla som varit emot honom amnesti. Alla bjöds in till hans kröningsfest i Stockholm. En fest som man fortfarande pratar om, 500 år senare.

Tiden innan Gustav Vasa

Under medeltiden slåss olika ätter om makten och på 1300-talets slut kommer vi in i Kalmarunionen.

Regenten sitter i Danmark och styr över unionen.

Med tiden så knakar den i fogarna och en maktkamp utbryter. Släkter slåss mot släkter. Det är här vi kommer in i vår berättelse.

Kreativa uppgifter

1. Ta reda på hur det var att växa upp på 1500-talet. Hur länge fick man vara barn? Var det skillnad på flickors och pojkars barndom? Vi vet ju en del om de "rika" barnen eftersom det finns dokumenterat på ett annorlunda sätt. Finns det några källor som berättar om fattiga barns uppväxt under den här tiden?
2. Gör en affisch för eller emot unionen. En riktig propagandaaffisch. Argument för och emot.
3. Åk tillbaka i tiden till 1500-talet. Skriv en berättelse om hur det var att vara barn då. I filmen visar vi bitar från Gustav Vasas barndom. Du kan välja vilken miljö som helst. Vad skulle du sakna från din vardag idag? Fanns det något som skulle kunna ersätta "dina moderna saker"?

Ord att förklara

Union - Union används om sammanslutningar mellan flera stater eller delstater. Ett nutida exempel är EU.

Arvrike - En kung kan antingen väljas eller ärva tronen. Väljs regenten, kallas det valrike. Ärvs tronen kallas det arvrike.

Kröning - Den ceremoni vid vilken en monark tillträder - ej nödvändig för att vara regent - mer ceremoniell.

Amnesti - frihet från åtal eller man efterskänker straff .

Biskop - Svenska kyrkan är indelad i stift. Biskopen leder stiftet både andligen och administrativt.

Kätteri - Brott mot kyrkan - att gå mot tron. Under medeltiden var straffet döden.

Propaganda - Syftet är inte att informera utan påverka.

Ätten - inte landet

I filmen pratar vi om danskar, svenskar, ätter eller släkter.

I verkligheten så var kampen mer om olika släkters inflytande över politiken. Om Danmark vann hade vissa släkter mer att vinna eller förlora på det. Vilket land som styrde var inte lika viktigt - utan det inflytande man kunde ha på makten.